

Kose valla eelarvestrateegia 2027-2030 seletuskiri

1. Sissejuhatus

Eelarvestrateegia on koostatud vastavalt kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse (KOFs) § 20 ja kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (edaspidi KOKS) § 37² alusel. Eelarvestrateegia koostatakse arengukavas sätestatud eesmärkide saavutamiseks, et planeerida kavandatavate tegevuste finantseerimist. Eelarvestrateegia koostatakse vähemalt eelseisva nelja eelarveaasta kohta. Käesolev Kose valla eelarve strateegia on koostatud neljaks aastaks. Eelarvestrateegias esitatakse kohaliku omavalitsuse üksuse majanduslik prognoos eelarvestrateegia järgnevaiks perioodiks, eelarvestrateegia koostamisele eelnenud aasta tegelikud, jooksvaks aastaks kavandatud ja eelarvestrateegia perioodiks prognoositavad põhitegevuse tulud ja muud andmed vastavalt KOFs-i § 20 nõuetele. Eelarvestrateegia elluviimine toimub iga-aastaste eelarvete kaudu. Eeltoodust lähtudes on käesolev Kose valla eelarvestrateegia koostatud valla eelarvepoliitika pikemaajalise jätkusuutlikkuse tagamiseks ning tulude ja kulude pikemaajaliseks planeerimiseks. Eelarvestrateegia koostamise peaesmärgiks on järgida omavalitsuse arengukava, kindlustada kavandatavate tuludega kulude ja investeringute mahud eelseisvatel aastatel, määratleda valla strateegilised eesmärgid ja valla laenustrateegia. Eelarvestrateegia on eelkõige finantsplaan või eelarveprognoos eelseisvate aastate rahaliste võimaluste kohta, mis on aluseks järgnevate aastate eelarvete koostamisel. Käesoleva eelarvestrateegia koostamisel on eesmärkideks püstitatud:

- arengukava tegevuskava järgimine;
- positiivne eelarve tulem;
- põhitegevuse tulemi kasv;
- investeerimistegevuse prognoosimine;
- finantsdistsipliini tagamise meetmetest kinni pidamine.

2. Eelarvestrateegia koostamise alus ja eesmärk

Eestis loodi eelarvestrateegia koostamise raamistik 2000. aastal, mil valmis esimene riigi eelarvestrateegia dokument. Alates 2002. aastast kehtib riigieelarve seadusest tulenev kohustus koostada eelarvestrateegia igal aastal. Seaduse kohaselt koostatakse riigi eelarvestrateegia (RES) järgmise eelarveaasta ja sellele järgneva kolme aasta kohta ning see kinnitatakse Vabariigi Valitsuse poolt rahandusministri ettepanekul.

Riigi eelarvestrateegia koostamise peamine eesmärk on tagada eelarvepoliitika jätkusuutlikkus pikemas vaates ning toetada avaliku sektori tulemuslikkust läbi selgete eesmärkide ja prioriteetide seadmise.

Sarnast põhimõtet rakendatakse ka kohaliku omavalitsuse tasandil, kus eelarvestrateegia on oluline tööriist KOV-i finantsjuhtimises ning arengueesmärkide kavandamisel ja elluviimisel. Käesolev Kose valla eelarvestrateegia aastateks 2027–2030 tugineb kehtivale õigusraamistikule ning Kose valla arengudokumentidele.

Strateegiat uuendatakse igal aastal, vajadusel korrigeeritakse prognoose ja tegevusplaan, et reageerida muutustele majanduskeskkonnas ning tagada strateegiliste eesmärkide järjepidev täitmine.

Valdkondlike arengusuundade juhtimiseks on määratletud eesmärgid ning mõõdetavad tulemused, lähtudes Kose valla arengukava 2023–2035 prioriteetidest ja eelarvestrateegia perioodi (2027–2030) fookustest.

Perioodi 2027–2030 strateegilised prioriteetidid on järgmised:

- kvaliteetse elukeskkonna arendamine ja kogukonna heaolu suurendamine;
- omavalitsuse finantsvõimekuse ja eelarvepoliitika tasakaalu hoidmine;
- haridus- ja noorte valdkonna jätkusuutlik arendamine;
- keskkonna- ja kliimameetmete rakendamine vastavalt kohaliku tasandi vajadustele.

Majandusprognosisid ning eelarvestrateegia tulubaasi eeldused tuginevad Rahandusministeeriumi 2026. aasta kevadise majandusprognosis andmetele, millega on võimalik tutvuda ministeeriumi kodulehel: www.fin.ee.

Eelarvestrateegia finantstabelites on läbiva järjepidevuse tagamiseks esitatud andmed eurodes, ümardatuna tuhande euro täpsusega. Ümardamise tõttu võib ridade matemaatilisel summeerimisel esineda peasummadega vahesid kuni 1000 euro ulatuses.

3. Kohaliku omavalitsuse eelarve koostamise alused ja eelarvestrateegia roll

Kohalikul omavalitsusel on avaliku sektori ülesannete täitmisel keskne roll. Sõltumata omavalitsuse suurusest täidetakse üldjuhul sarnaseid, seadusest tulenevaid kohustusi. Kohalikud omavalitsused korraldavad muu hulgas:

- alushariduse ja üldhariduse (lasteaiad, koolid, huvikoolid) kättesaadavust ja arendamist;
- kultuuri- ja spordiasutuste (rahvamajad, raamatukogud, spordirajatised) tegevust;
- sotsiaalabi ja -teenuste, hoolduse ja noorsootöö korraldust;
- elamu- ja kommunaalmajandust, veevarustust ja kanalisatsiooni, heakorda ning jäätmekäitlust;
- ühistranspordi korraldust kohaliku tasandi piires;
- kohalike teede ja tänavate korrashoidu;
- kohaliku elu arendamist ning elanike heaolu tagamist laiemalt.

Kohaliku omavalitsuse eelarve on iseseisev, ning selle koostamise ja täitmise alused sätestab Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadus (KOFs). Eelarve peab olema kooskõlas arengudokumentidega (sh arengukava ja eelarvestrateegiaga) ning võimaldama nende eesmärkide elluviimist.

KOV-i põhitegevuse tulud laekuvad peamiselt:

- füüsilise isiku tulumaksust,
- maamaksust,
- riigieelarvelistest toetustest (sh tasandus- ja toetusfondist),
- ning muudest tuludest, sealhulgas vara kasutamisest ja teenustasudest.

3.1 Riigipoolsed toetused kohalikele omavalitsustele

Tasandusfondi kaudu toetatakse väiksema tulubaasiga kohalikke omavalitsusi eesmärgiga tagada avalike teenuste minimaalne tase kogu riigis. Fondi suurus ja jaotuspõhimõtted määratakse igal aastal riigieelarves.

Toetusfond sisaldab sihtotstarbelisi toetusi, eelkõige hariduse ja sotsiaalhoolekande valdkondadesse. Fondist rahastatakse näiteks õpetajate tööjõukulusid, õppevahendite soetamist, koolilõunaid ning toimetulekutoetuste maksmist.

Alates 2015. aastast eraldatakse toetusfondi koosseisus ka riigieelarvelist toetust kohalike teede hoiuks, mida jaotatakse valemipõhiselt – arvestades muuhulgas teede pikkust ja omavalitsuse elanike arvu.

3.2 Eelarvestrateegia kui juhtimisvahend

Eelarvestrateegia on kohaliku omavalitsuse finantsjuhtimise keskne tööriist, mis seob arengueesmärgid eelarveliste võimalustega. Strateegia koostatakse vähemalt neljaks eelseisvaks aastaks ning seda uuendatakse igal aastal, arvestades majandusprognoose, valdkondlike arenguvajadusi ning seadusandlikke muudatusi.

Strateegia eesmärk on hinnata, kuidas kavandatavad tegevused ja investeeringud mõjutavad omavalitsuse finantsseisundit ning võimekust avalike teenuste osutamisel. Eelarvestrateegia peab toetama arengudokumentides seatud sihte ning tagama valla rahalise jätkusuutlikkuse.

Kose valla arengukavas 2023–2035 on seatud kolm juhtpõhimõtet, millest lähtutakse ka eelarvestrateegia koostamisel ja elluviimisel:

- Kogukondlikkus – inimesekeskne, kaasav, ettevõtlik ja koosloomeline mõtteviis;
- Tasakaalustatus – piirkondade ja valdkondade vajaduste ning valla kui terviku huvide tasakaalustatud arvestamine;
- Tõhusus – olemasolevate ressursside kasutamine efektiivselt, mõjusalt ja keskkonnasäästlikult.

Need põhimõtted loovad väärtusraamistikku, mille alusel kujundatakse strateegilised prioriteedid ning hinnatakse kavandatavate tegevuste mõju kogukonna heaolule ja valla finantsvõimekusele.

4. Põhitegevuse eelarve

Põhitegevuse eelarve koosneb põhitegevuse tuludest ja põhitegevuse kuludest. Selles osas ei käsitleta investeerimis- ega finantseerimistegevust, mis kajastuvad eraldi eelarveosades. Eelarve ülesehitus ja liigendamine tulenevad Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadusest (KOFS).

Põhitegevuse eelarve planeerimise ja juhtimise tähtsaimaks eesmärgiks on põhitegevuse tulemi (tulude ja kulude vahe) hoidmine pikaajaliselt ja stabiilselt positiivsena. Positiivne tulem on valla finantsjuhtimise alustala, mis näitab, et omavalitsuse jooksvad tulud ületavad igapäevaseid tegevuskulusid, tagades seeläbi vajalikud vabad vahendid valla arengu ja investeeringute finantseerimiseks.

4.1. Põhitegevuse tulud

Eelarvestrateegia perioodi 2027–2030 jooksul ei ole ette näha suuri muutusi põhitegevuse tulude allikates. Tulusid planeeritakse lähtudes konservatiivsest ja jätkusuutlikust eelarvepoliitikast, arvestades viimaste aastate laekumiste trende ning Rahandusministeeriumi 2026. aasta kevadproгноosi.

Põhitegevuse tulude alla kuuluvad:

- maksutulud (füüsilise isiku tulumaks ja maamaks),
- tulud kaupade ja teenuste müügist,
- sihtotstarbelised ja mittesihtotstarbelised toetused põhitegevuse kulude katteks,
- muud tegevustulud (nt loodusvarade kasutustasud, saastetasud, riigilõivud jt).

Füüsilise isiku tulumaks

Füüsilise isiku tulumaks on Kose valla eelarve märgatav tuluallikas. Kaasaegses finantsraamistikus on alates 1. jaanuarist 2024 KOV-idele laekuv tulumaks jagatud järgmiselt: 1,88 % riiklikust pensionitulust ja 11,89 % muudest maksustatavatest tuluallikatest. Seadusemuudatuse alusel toimub järkjärguline ühtlustumine aastatel 2025–2027, kus pensionituludelt laekuv osa tõusis 5,50 % (2025) ja 8,50 % (2026), ning mõlemad tululiigid jõuavad 2027. aastaks vastavasse 10,23 %-le, mis kehtib ka 2028–2030. aastatel.

2026. aasta esimese seitsme kuu seisuga on tulumaksu laekumine Kose vallas kasvanud 5,8% võrreldes 2025. aasta sama perioodiga. 2027. aastaks on eelarvestrateegias prognoositud tulumaksu laekumise kasv 3,94% võrreldes 2026. aastaga ning järgmistel aastatel eeldatakse kasvu sarnases tempos. See jääb veidi alla Rahandusministeeriumi üleriigilisele prognoosile, mille kohaselt kasvuks on 4,5%.

Tulumaksu laekumise prognoosimisel on arvestatud järgmiste näitajatega:

Näitaja	2023	2024	2025	2026 eeldatav	2027 prognoos
Pensioni saajate arv	1 452	1 472	1 485	1 484	1 477
Pensioni saajate arvu muutus (%)	1,4%	0,9%	-0,1%	-0,1%	-0,5%
Keskmine pensionitulu (€)	701	779	836	885	931
Palga- ja muu tulu saajate arv	3 750	3 822	3 791	3 811	3 832
Palga- ja muu tulu saajate arvu muutus (%)	1,9%	-0,8%	0,6%	0,6%	0,6%
Keskmine palga- ja muu tulu (€)	1 809	1 953	2 076	2 179	2 282

Andmete allikas: Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Tulumaksu arvestamise abifail (7.2026), seisuga 31.07.2026

Kose valla tulu saajate arvu prognoosi võrreldes Eesti näitajatega on 2027. aastaks prognoositud pensioni saajate arvu vähenemine Kose vallas 0,5%, samal ajal kui Eesti kohta prognoositakse vähenemist 0,1%. Palga- ja muu tulu saajate arvaks prognoositakse Kose vallas 0,6% kasvu, mis on veidi kõrgem Eesti prognoosist (0,5%). Seega on Kose valla tulumaksu prognoosis arvestatud tulu saajate arvu muutusega, mis on üldjoontes kooskõlas riikliku prognoosiga.

Tulumaksu laekumist mõjutab lisaks tulu saajate arvule ka keskmise maksustatava tulu muutus. Kose valla prognoosi kohaselt suureneb keskmine palga- ja muu tulu 2026. aasta 2 179 eurolt 2027. aastal 2 282 euronile ning keskmine pensionitulu 885 eurolt 931 euronile. Seetõttu võib tulumaksu laekumine suureneda ka olukorras, kus pensioni saajate arv samal ajal väheneb.

Tulumaks on Kose valla eelarve tulude kõige olulisem komponent. Tulumaks moodustab 2027. aastal 58,5% põhitegevuse tuludest ning prognoosi kohaselt suureneb selle osakaal 2030. aastaks 61,4%-ni. Tulumaksu osakaalu suurenemine tuleneb eelkõige tulumaksutulu prognoositud kasvust, samal ajal kui teiste põhitegevuse tulude, sealhulgas toetuste ja muude tegevustulude puhul on strateegiaperioodil lähtutud konservatiivsest ja valdavalt stabiilsest prognoosist.

Sellest tulenevalt suureneb strateegiaperioodil Kose valla tulubaasi sõltuvus tulumaksu laekumisest ning tulumaksu tegelikust kujunemisest sõltub olulisel määral põhitegevuse tulude prognoosi täitmine.

Maamaks

Maamaks on kohaliku omavalitsuse üksuse eelarvesse laekuv maksutulu, mille suurus sõltub maa maksustamishinnast, maa sihtotstarbest, kehtivatest maamaksumääradest ning maamaksu arvutamise ja tasumise tingimustest.

Kose vallas kehtivad järgmised maamaksumäärad:

- elamumaale ja maatulundusmaa õuemaale kõlvikule 1,0% maa maksustamishinnast aastas;
- muudele maatulundusmaa kõlvikutele 0,5% maa maksustamishinnast aastas;
- kõigile teistele sihtotstarbega maadele 1,0% maa maksustamishinnast aastas.

Kose Vallavolikogu on kehtestanud maamaksu aastase suurenemise maksimaalseks piirmääraks 20%. Kodualuse maa puhul rakendatakse maksusoodustust summas kuni 1000 eurot aastas.

Eelarvestrateegia koostamise ajal ei ole teada Kose Vallavolikogu poolt kavandata vaid võimalikke muudatusi maamaksumäärades, maamaksu soodustustes ega muudes maamaksu arvestamist mõjutavates tingimustes. Seetõttu on aastate 2027–2030 maamaksutulu prognoosimisel lähtutud 2026. aastal kehtivatest maamaksumääradest ning 2026. aasta eeldatavast laekumisest.

Eelarvestrateegias on maamaksutuluks aastatel 2027–2030 kavandatud 444 000 eurot aastas. Prognoos on koostatud konservatiivsel alusel ning lähtub eeldusest, et strateegiaperioodil maamaksu arvestamise põhimõtetes ja määrades olulisi muudatusi ei tehta. Võimalike muudatuste korral täpsustatakse maamaksutulu vastava eelarveaasta koostamisel.

Muud maksutulud

Kose valla muudest maksutuludest laekub reklaamimaksu. Reklaamimaksu laekumine sõltub reklaamitegevuse mahust ja asukohast ning võib aastati mõnevõrra kõikuda.

2025. aastal laekus reklaamimaksu 4 000 eurot, mis ületas eelarves kavandatud 1 500 eurot.

2026. aasta eeldatav laekumine on 2 000 eurot, mis on võrreldes 2025. aasta tegeliku laekumisega tagasihoidlikum.

Eelarvestrateegias on aastateks 2027–2030 reklaamimaksu tuluks kavandatud 2 000 eurot aastas, lähtudes 2026. aasta eeldatavast täitmisest. Prognoosi koostamisel ei ole arvestatud reklaamimaksu olulise suurenemisega, kuna maksutulu sõltub reklaamitegevuse mahust ning selle laekumine võib aastati varieeruda.

Tulud kaupade ja teenuste müügist

Tulud kaupade ja teenuste müügist sõltuvad eelkõige valla pakutavate teenuste mahust, kasutajate arvust, kehtivatest hindadest ning teenuste tegelikust kasutamisest. 2025. aastal laekus kaupade ja teenuste müügist 1,515 miljonit eurot, 2026. aasta eelarves on tuluks kavandatud 1,427 miljonit eurot.

Tulude kavandamisel on arvestatud, et alates 2026. aastast on lasteaia kohatasu Kose Vallavolikogu otsusega seotud miinimumpalgast lahti ning kohatasu suurus on jäetud 2025. aasta tasemele. Kuni vastava otsuse muutmiseni lähtutakse eelarvestrateegias 2025. aastal kehtestatud lasteaia kohatasu määradest ning automaatse kohatasu suurenemisega tulude prognoosis ei arvestata.

Samuti on arvestatud Kultuurikeskuse tulude 2026. aasta tagasihoidlikuma laekumisega võrreldes 2025. aasta tegeliku täitmisega. Sellest tulenevalt on strateegia koostamisel lähtutud ettevaatlikust hinnangust kaupade ja teenuste müügist saadavate tulude edasisele kujunemisele.

Eelarvestrateegias on aastateks 2027–2030 kavandatud kaupade ja teenuste müügist saadavaid tulusid 1,450 miljonit eurot aastas. Prognoos lähtub olemasolevast teenuste struktuurist, kehtivast hinnapoliitikast ning konservatiivsest hinnangust teenuste kasutamise ja tulude laekumise edasisele kujunemisele.

Sihtotstarbelised ja mittesihtotstarbelised toetused põhitegevuse kulude katteks

Kose valla eelarvestrateegias aastateks 2027–2030 on toetuste summaks planeeritud stabiilselt 6,8 miljonit eurot aastas, mis on oluline osa valla põhitegevuse tuludest. Põhitegevuse tulude prognoositava kasvu tõttu liigub toetuste proportsionaalne osakaal eelarves tasapisi langevas trendis, moodustades strateegiaperioodi alguses ligi 31,9% ja lõpus umbes 29,6%.

Toetused laekuvad peamiselt riigieelarvest tasandus- ja toetusfondi kaudu ning erinevate ministeeriumide ja teiste avaliku sektori asutuste kaudu saadavate sihtotstarbeliste toetustena. Tasandusfondi eesmärk on vähendada kohalike omavalitsuste eelarveliste võimaluste erinevusi, samal ajal kui toetusfondi ja muude sihtotstarbeliste toetuste kaudu rahastatakse konkreetseid kohaliku omavalitsuse ülesandeid, teenuseid ja tegevusi.

Eelarvestrateegias on toetuste prognoosimisel lähtutud konservatiivsest põhimõttest ning strateegia koostamise ajal teadaolevatest toetuste mahtudest ja kehtivatest toetusskeemidest. Toetuste kogumaht on aastatel 2027–2030 kavandatud samas suurusjärgus, kuna tulevaste aastate toetuste täpne maht ja jaotamise tingimused sõltuvad riigi eelarvepoliitikast ning konkreetsete toetusmeetmete edasisest rakendamisest. Tegelik toetuste maht täpsustub vastava eelarveaasta eelarve koostamisel.

Tasandusfond

Tasandusfondi kaudu toetatakse väiksema tulubaasiga kohalikke omavalitsusi, et aidata ühtlustada nende võimalusi kohalike omavalitsuste ülesannete täitmisel ja tagada avalike teenuste kättesaadavus sõltumata omavalitsuse tulubaasi suurusest. Tasandusfondi suurus sõltub mitmest tegurist, sealhulgas elanike arvust, vanuselisest struktuurist, tulumaksu laekumisest ning arvestuslikust maamaksust. Tasandusfondi eesmärk on aidata tagada teenuste kättesaadavus sõltumata valla tulubaasi suurusest.

Tasandusfondi jaotamisel võetakse arvesse muu hulgas kohaliku omavalitsuse üksusele laekuvat tulumaksu ja maamaksu, elanike arvu ning kohaliku omavalitsuse erisusi. Tasandusfondi suurus ja jaotamise põhimõtted määratakse riigieelarvega ning konkreetne jaotus kohalike omavalitsuste vahel kehtestatakse Vabariigi Valitsuse korraldusega.

Kose vallale eraldati 2026. aastal tasandusfondi ja sellega seotud tasandusmehhanismi vahendeid kokku 1 395 519 eurot. 2026. aasta arvestuse kohaselt on Kose valla arvestuslik kuluvajadus 12,80 miljonit eurot ja arvestuslikud tulud 11,35 miljonit eurot. Arvestusliku kuluvajaduse ja arvestuslike tulude vahe on ligikaudu 1,45 miljonit eurot, millest 90% ehk ligikaudu 1,30 miljonit eurot moodustab arvestuslik tasandus. Lisaks arvestuslikule tasandusele mõjutavad Kose vallale eraldatavat summat teised tasandusmehhanismi komponendid, mistõttu kujunes 2026. aasta kogusummaks 1,396 miljonit eurot.

Eelarvestrateegias on tasandusfondi ja sellega seotud tasandusmehhanismi vahendite laekumiseks aastatel 2027–2030 kavandatud 1,350 miljonit eurot aastas. Tegemist on konservatiivse prognoosiga, mis lähtub 2026. aasta eraldise suurusjärgust ja arvestab tasandusfondi edasise kujunemisega seotud ebakindlust. Tasandusfondi tegelik suurus võib aastati muutuda, kuna selle arvutamisel võetakse arvesse vastava aasta arvestuslikku kuluvajadust, arvestuslikke tuluseid, elanike arvu, demograafilisi näitajaid ning teisi tasandusmehhanismi komponente. Seetõttu täpsustub tasandusfondi tegelik eraldis iga eelarveaasta kohta riikliku arvestuse ja Vabariigi Valitsuse kinnitatud jaotuse alusel.

Toetusfond

Toetusfondi kaudu eraldatakse kohaliku omavalitsuse üksustele vahendeid konkreetsete kohalike ülesannete ja tegevuste rahastamiseks. Toetusfondi vahendid on seotud kindlate valdkondade ja ülesannetega ning nende suurus ja jaotamise põhimõtted sõltuvad riigieelarves kavandatud vahenditest ja vastava aasta riiklikest otsustest. Toetusfondist rahastatakse peamiselt hariduse ja sotsiaaltoetuste valdkondi, sh pedagoogide töötasu, koolilõunad, toimetulekutoetused, õppevahendite soetamine ja kohalike teede hoiuks mõeldud toetus, mida eraldatakse valemipõhiselt.

Kose vallale eraldati 2025. aastal toetusfondi vahendeid kokku 4,712 miljonit eurot. 2026. aastal suurenes toetusfond 5,159 miljoni euroni, kusjuures kasv tulenes peamiselt üldhariduskoolide pidamiseks eraldatava toetuse suurenemisest, eelkõige õpetajate tööjõukulude kasvust. Teiste toetusfondi komponentide maht jäi 2026. aastal üldjoontes 2025. aasta tasemele.

Toetusfondi osa	2026. a
Üldhariduskoolide pidamiseks antav toetus	4 530 622 €
Lastehoiu ja lasteaia õpetajate tööjõukulude toetus	164 656 €
Huvihariduse ja -tegevuse toetus	93 171 €
Suure hooldus- ja abivajadusega lapsele abi osutamise toetus	13 195 €
Toimetulekutoetuse maksmise hüvitis	78 904 €
Vaimse tervise edendamise toetus	12 787 €
Kohalike teede hoiu toetus	250 107 €
Üle antud endiste riigiteede toetus	15 665 €
Toetusfond kokku	5 158 541 €

Eelarvestrateegia koostamise ajal, 2026. aasta augustis, ei ole veel teada 2027. aasta ja järgnevatel aastatel õpetajate töötasumäärad ega see, millises ulatuses ja millistel tingimustel

kavandatakse õpetajate palgakulude kasvu toetusfondi kaudu. Seetõttu ei ole võimalik tulevaste aastate toetusfondi mahtu usaldusväärselt komponentide kaupa prognoosida.

Lähtudes konservatiivse prognoosi põhimõttest, on aastateks 2027–2030 kavandatud toetusfondi mahuks 5,159 miljonit eurot aastas, lähtudes strateegia koostamise hetkel teadaolevatest 2026. aasta toetusfondi andmetest. Prognoosi täpsustatakse iga eelarveaasta koostamisel vastavalt riigieelarves kinnitatud toetusfondi mahule, jaotamise põhimõtetele ning õpetajate ja teiste toetusfondi kaudu rahastatavate valdkondade kulude muutumisele.

Muud saadud toetused tegevuskuludeks

Muude saadud toetuste all kajastatakse väiksemaid sihtotstarbelisi eraldisi, näiteks raamatukogudele raamatute soetamiseks või muudeks projektipõhisteks tegevusteks.

Muud sihtotstarbelised toetused on prognoositud lähtudes 2026. aasta reaalsest tasemest. Riigi kokkuhoiupoliitika tõttu ei ole alust eeldada täiendavate toetuste kasvu, mistõttu on laekumiseks planeeritud stabiilselt 250 000 eurot aastas kogu perioodiks 2027–2030.

Muud tegevustulud

Muud tegevustulud hõlmavad loodusvarade kasutustasusid, saastetasusid, riigilõive ja muid väiksemaid laekumisi. Perioodiks 2027–2030 on muudeks tuludeks planeeritud 200 000 eurot igal eelarveaastal.

Tululiigi prognoosimisel on aluseks võetud varasemate aastate stabiilne eelarvetäitmine. Valdava osa sellest summast moodustab laekumine vee erikasutusest. Prognoosi koostamisel on arvestatud kehtiva riikliku regulatsiooniga, mille kohaselt vee erikasutusõiguse tasumäära ei ole planeeritavaks perioodiks uusi hinnatõuse ette nähtud. Sellest tulenevalt ei ole prognoositavates mahtudes oodata olulisi muudatusi ega uute tululiikide lisandumist.

4.2. Põhitegevuse kulud

Põhitegevuse kulude planeerimisel on lähtutud põhimõttest, et valla asutused majandavad heaperemehelikult, säästlikult ja eesmärgipäraselt. Kulude kasvu kavandamisel on järgitud tasakaalukat lähenemist: kulude kasv ei tohi ületada tulude kasvu, et tagada eelarve jätkusuutlikkus kogu strateegiaperioodi vältel.

Põhitegevuse kulud koosnevad:

- tegevuskuludeks antud toetustest,
- personalikuludest
- majandamiskuludest,
- ning muudest kuludest.

Antavate toetuste prognoosimine tegevuskuludeks

Antavate tegevustoetuste kaudu suunab vald rahalisi vahendeid eelkõige sotsiaalhoolekandesse, eakate ja peretoetusteks ning toetab sihtotstarbeliselt mittetulunduslikku tegevust, kohalikku seltsielu, spordi- ja kultuurivaldkonda.

Eelarveaastate 2025 ja 2026 finantsanalüüs näitab, et toetuste reaalne väljamaksmine ja täitmine kujunes mõnevõrra väiksemaks kui esialgselt eelarves planeeritud maksimummahud. Kuna

suur osa sotsiaalvaldkonna toetustest kaetakse riigieelarve toetusfondi kaudu, peegeldab oodatust väiksem täituvus riiklike ja kohalike vahendite ülimat täpsust, säästlikkust ja reaalsest sihtgrupi vajadustest lähtuvat sihtotstarbelist jaotamist.

Toetuste sisemine struktuur ja suhtarvud (2026. aasta baasil)

Eelarverea sisemist loogikat ja rahalist jaotust kirjeldab kõige paremini 2026. aasta oodatav täitmine (summas 1 751 000 eurot), mis tõestab, et toetuste põhirõhk on suunatud valla elanike sotsiaalse turvatunde tagamisele:

1. Sotsiaalabitoetused ja muud toetused füüsilistele isikutele: Moodustavad lõviosa ehk 1 066 000,00 eurot (ca 60,9% kõigist antavatest toetustest). See suund on valla eelarves keskse tähtsusega, kuna sellest finantseeritakse vahetult sotsiaalvaldkonna meetmeid, eakate hoolekannet, toetusi ja erinevaid peretoetusi valla elanikele.
2. Sihtotstarbelised toetused tegevuskuludeks: Moodustavad 415 000,00 eurot (ca 23,7% kogumahust). Neid vahendeid suunatakse sihipäraselt valla koostööpartneritele, MTÜ-dele ja sihtasutustele konkreetsete avalike teenuste (sh spordi-, kultuuri- ja noorsootöö) osutamiseks või projektide kaasrahastamiseks.
3. Mittesihtotstarbelised toetused: Moodustavad 270 000,00 eurot (ca 15,4% kogumahust), mis eraldatakse lepingulistele partneritele tegevustoetustena kohaliku seltsielu ja üldise tegevusvõimekuse tagamiseks.

Strateegiaperioodi stabiilsus

Perioodiks 2027–2030 on antavate toetuste üldmahuks fikseeritud 1 900 000 eurot aastas, lähtudes eelnevate aastate ametlikest eelarvelistest sihttasemetest. Kulurea hoidmine täielikult muutumatuna ja stabiilsena kogu strateegiaperioodi lõikes on teadlik juhtimisotsus. Kuna 2026. aasta tegelik vajadus (1,75 miljonit eurot) näitab, et reaalne kulutase on madalam, jätab tulevikuks planeeritud 1,90 miljonit eurot vallale piisava turvalise puhvri (ca 149 000 eurot aastas). See tagab, et riikliku toetusfondi mahtude võimaliku kõikumise või sotsiaalhoolekande ootamatu nõudluse kasvu korral on Kose vallas eelarves olemas piisav varu kohustuste täielikuks katmiseks ilma eelarve üldmahtu suurendamata.

Personalikulude prognoosimise põhimõtted ja eelarvelised riskid

Personalikulude alla kuuluvad töötasud, tööandja makstavad maksud, sotsiaalsed garantiid ning muud tööjõukulud. Käesolevas eelarvestrateegias on personalikulud planeeritud kehtiva tööjõustruktuuri ja kehtivate töötasukokkulepete alusel.

Eelarveaasta 2026 oodatav täitmine (12,90 miljonit eurot) sisaldab vallas poole aasta pealt sõlmitud uusi töötasukokkuleppeid, mis tõstsid ajutiselt valla kulubaasi. Kuna need kokkulepped kanduvad täies mahus üle järgmistesse eelarveaastatesse ja rakenduvad seal esmakordselt terve kalendriaasta lõikes, ongi strateegiaperioodiks (2027–2030) prognoositud personalikulude baastaseme kandumist ja fikseerimist tasemel 13,4 miljonit eurot aastas.

Kuna strateegia mudelis on edasine üldine palgakasv külmutatud, on kulude tase jäetud muutumatuks. See näitab valla teadlikku ja ranget eelarvedistsipliini, kus olemasoleva struktuuri sees püütakse sisemiste ressursside ümberjaotamisega valmis olla haridusvaldkonna kasvavateks püsivajadusteks. Personalikulude sisemist survet eelarvestrateegia perioodil mõjutab eelkõige lasteaia- ja kooliealiste laste arvu suurenemine ning hariduslike erivajadustega (HEV) laste osakaalu kasv. Viimane tingib vajaduse moodustada väiksemaid klasse ja rühmi, mis omakorda suurendab õpetajate ja tugispetsialistide reaalset vajaminevat tööjõumahtu.

Kommunaal- ja majandamiskulude prognoosimise põhimõtted

Aastal 2024 optimeeriti oluliselt valla majandamiskulusid. Võrreldes 2023. aastaga vähenesid majandamiskulud ligikaudu 9% ehk 5,5 miljonilt eurolt 4,9 miljoni euroni. Arvestades viimaste aastate elukalliduse olulist kasvu, on valla majandamiskulude iga-aastaseks eelarveliseks sihttasemeks seatud ligikaudu 5 miljonit eurot. Rangest finantsdistsipliinist kinnipidamist näitab asjaolu, et 2025. aasta tegelik majandamiskulude täitmine oli 4,87 miljonit eurot ning 2026. aasta oodatav prognoos on 4,90 miljonit eurot, mis mõlemad jäid seatud 5 miljoni eurose baastaseme raamesse ja võimaldasid säilitada teenuste osutamise kvaliteedi mõistlike kuludega. Perioodil 2027–2030 võetakse majandamiskulude prognoosimisel aluseks.

Eelarvestrateegia perioodil 2027–2030 on majandamiskulude prognoosimisel kombineeritud valla olemasoleva taristu vältimatu elukalliduse kasv ning uue haridustaristu lisandumisega kaasnevad püsikulud:

1. Olemasoleva taristu kommunaalkulude kasv: Valla asutuste (koolid, lasteaiad, sotsiaal- ja haldushooned) tõrgeteta toimimiseks on ülalpidamiskulude (soojusenergia, elektrienergia ja veevarustus) planeerimisel võetud aluseks prognoositav keskmiselt 3%-line aastane sisendhindade tõus. Kuna neid kulusid ei ole võimalik külmutada, on see inflatsioonisurve arvestatud otse majandamiskulude mahu sisse. Muud painedlikumad tegevuskulud (jooksvad remonttööd ja inventar) on hoitud stabiilsena.
2. Kose-Uuemõisa kooli uue hoone lisandumine: Alates 2027. aasta sügisest võetakse ekspluatatsiooni uus Kose-Uuemõisa koolihoone (planeeritav suurus 1600 m²). Uue hoone valmimisega seotud täiendavad püsikulud (küte, elekter, kinnistu korrashoid) on hinnanguliselt 60 000 eurot aastas. Kuna tegemist on ligi nullenergiahoonega, on energiakulud viidud miinimumini. Kulude kasvu tasakaalustab osaliselt ka teatav sääst olemasolevas taristus, kuna väheneb vana lasteaed-alkooli hoone kasutuskorras ja selle kinnistu halduskulud.

Nimetatud tegurite mõjul on rea "sh majandamiskulud" mahtu suurendatud sihtotstarbeliselt. 2027. eelarveaasta sisaldab olemasoleva taristu kommunaalkulude kasvu ja uue hoone sügisest käivitumõju (20 000 eurot). Perioodil 2028–2030 on arvestatud uue koolihoone täielikku aastast püsikulu (60 000 eurot) ning kogu valla asutuste baasi kanduvat 3%-list kommunaalkulude hinnatõusu.

Muude põhitegevuse kulude prognoos

Eelarvereaal „Muud kulud“ kajastatakse valla erakorralisi, sihtotstarbelisi või muid jooksvalt eelarvestamata tegevuskulusid.

Käesoleva eelarvestrateegia perioodil 2027–2030 ei ole nimetatud reale täiendavaid kulusid prognoositud, lähtudes põhimõttest, et kõik valla püsivad tegevus- ja majanduskulud on planeeritud vastavatele sihtotstarbelistele eelarveridadele.

Märkimisväärne maht eelarveaastal 2026 on erakorralise iseloomuga ja seotud kahe peamise asjaoluga:

1. Toetuse tagasimakse kohustus: Real on kajastatud riigieelarvelise toetuse — maakondade arengustrateegiate elluviimise toetusotsuse nr 11.2-28/24/618 — tagasimakse otsusest tulenev vältimatu finantskohustus.
2. Reservfondi rakendamine: Kulurida sisaldab 2026. aasta jooksul valla reservfondist eraldatud vahendite sihtotstarbelist kasutamist valla asutuste ettenägematute kulude katteks.

Kuna mõlemad 2026. aasta komponendid on ühekordsed ja erakorralised, ongi strateegiaperioodi (2027–2030) finantsmudelil tagatud range eelarvedistsipliin ning täiendavaid kulusid sellele reale ette nähtud ei ole.

4.3. Põhitegevuse tulem ja eelarve struktuurne tasakaal

Põhitegevuse tulem kujuneb põhitegevuse tulude ja kulude vahena. KOFS-i kohaselt peab tulem olema vähemalt null, eelistatult positiivne.

Positiivne tegevustulem on oluline, et tagada:

- laenude teenindamine ja tagasimaksed;
- investeerimisvõimekus;
- struktuurne eelarvetasakaal.

Vastavalt Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse (KOFS) muudatustele kehtestatakse kohalikele omavalitsustele alates 2027. eelarveaastast uus finantsdistsipliini nõue, mille kohaselt peab põhitegevuse tulemi suurus katma konsolideerimisgrupi finantskulud (intressikohustused) esmakordselt 2027. aasta 31. detsembri seisuga.

Kose valla eelarvestrateegias on seatud riiklikest miinimumnõuetest tunduvalt rangemad ja pikaajalist finantsstabiilsust tagavad eesmärgid. Kuna vallal ei ole investeerimis- või finantseerimistegevusest muid olulisi tuluvoolusid, on strateegia üles ehitatud põhimõttel, et põhitegevuse tulem peab igal eelarveaastal katma laenukohustuste koguteenindamise ehk nii jooksva intressikulu kui ka laenude põhiosade tagasimaksed.

Strateegiaperioodi lõikes on antud eesmärk täidetud järgmiste eripäradega:

- Erandiaasta 2027: Kose-Uuemõisa koolihoone ehitustööde finantseerimise tipp-perioodil on prognoositav eelarve tulem -2 254 000 eurot. Mahukate investeeringute katteks võetakse samal aastal uusi kohustusi summas 2 500 000 eurot ning tasutakse olemasolevaid kohustusi summas 855 000 eurot. Finantseerimistegevuse positiivsest rahavoost (+1 645 000 eurot) hoolimata kujuneb aasta likviidsete varade muutuseks -609 000 eurot. Antud ajutine puudujääk kaetakse turvaliselt eelneva, 2026. eelarveaasta lõpuks akumuliseerunud likviidsete varade jäägi (715 000 eurot) arvelt, mistõttu säilib aasta lõpuks suunamata jääk tasemel 106 000 eurot.
- Eelarve taastumine 2028. aastal: Alates 2028. aastast eelarve positsioon paraneb ja stabiliseerub, eelarve tulem muutub taas positiivseks, ulatudes 448 000 euroni. Kohustusi võetakse juurde 570 000 eurot ning tasutakse 1 042 000 eurot. Likviidsete varade suunamata jääk püsib aasta lõpuks stabiilne, moodustades 82 000 eurot. Netovõlakoormus on 11 848 000 eurot (ehk 54,2% põhitegevuse tuludest), mis jääb kindlalt lubatud individuaalse ülemmäära (60,0% ehk 13 110 000 eurot) piiridesse, tagades vallale 1 262 000 euro suuruse vaba netovõlakoormuse puhvri.

Piisava ja kasvava varuga planeeritud põhitegevuse tulem tagab Kose vallale strateegiaperioodi lõpuks tugeva finantsilise positsiooni, võimaldades pärast laenude täielikku teenindamist suunata vabu vahendeid uuteks investeeringuteks (2030. aastal prognoositavalt üle 1 miljoni euro) ja tagada valla kõrge finantsiline paindlikkus.

5. Investeeringustegevus

Investeeringustegevus koosneb investeeringutest (nt toetused, vara müük) ja investeeringukuludest (ehitus, renoveerimine, varade soetamine jne).

Eelarvestrateegia koostamise üks eesmärk on prognoosida investeeringustegevuse mahtu ning hinnata valla suutlikkust rahastada arendusprojekte kogu strateegiaperioodi vältel. Kose valla puhul ületavad strateegiaperioodil 2027–2030 investeeringukulud investeeringuteks saadavaid otseseid tulusid. Investeeringustegevuse negatiivset tulemit kaetakse positiivse põhitegevuse tulemiga, eelnevate perioodide vaba rahajäägiga ning vajadusel investeeringuteks võetavate laenudega.

Investeeringute maht sõltub otseselt valla omafinantseerimise võimest. Strateegiaperioodil on valla omafinantseerimise võimekuse suhtarv (suhetudes laenukoormuse piirmääraga) prognoositavalt üle 1, mis viitab piisavale investeeringuvõimekusele. Investeeringute kavandamisel on Kose Vallavalitsus lähtunud arengukavas seatud prioriteetidest ja reaalsest vajadusest – arvestades olemasolevat eelarvepositsiooni ning võimalusi kaasata laenuraha ja toetusi.

Olulisemad investeeringud strateegiaperioodil

Strateegiaperioodi 2027–2030 investeeringute kavandamisel on lähtutud valla arenguprioriteetidest, olemasoleva taristu seisukorrast ning vajadusest tagada haridustaristu ja teedevõrgu järjepidev arendamine. Olulisemad investeeringud strateegiaperioodil on järgmised:

- Kose-Uuemõisa 6-klassilise kooli projekteerimine ja ehitamine, sh Kose-Uuemõisa mõisa kinnistu sisese soojatrassi renoveerimine;
- Kose-Uuemõisa uue kooli sisustuse soetamine;
- Kose Gümnaasiumi küttesüsteemi korrastamine;
- iga-aastased investeeringud teede ja tänavate arendusse ning rekonstrueerimisse;
- Koseveski silla rekonstrueerimine.

Strateegiaperioodi üks mahukamaid investeeringuprojekte on Kose-Uuemõisa 6-klassilise kooli projekteerimine ja ehitamine, mis hõlmab ka Kose-Uuemõisa mõisa kinnistul asuva sisese soojatrassi renoveerimist. Projekti kogumaksumus on 4 826 000 eurot ning projekti elluviimine toimub 2026.–2027. aastal. Kose Vallavolikogu 27. augusti 2025. aasta otsuse alusel on valla omafinantseeringu maht 2 506 000 eurot. Projekti toetuseks on taotletud 2 320 000 eurot Riigi Tugiteenuste Keskuse kaudu projekti nr Kliima 2.9.01.25-0143 raames.

Eelarvestrateegia koostamise ajaks 2026. aasta augusti lõpus ei ole projekti ehituse lõplik maksumus veel täpselt selgunud. Seetõttu on strateegias lähtutud eeltoodud volikogu otsusega kinnitatud investeeringu maksumusest. Vallavalitsuse hinnangul kujuneb projekti tegelik maksumus eeldatavalt esialgselt kavandatud väiksemaks. Projekti täpse maksumuse selgumisel korrigeeritakse vastavalt ka investeeringu rahastamise ja eelarvestamise mahtu.

Koolitaristu arendamist jätkatakse ka 2027. aastal. Kose-Uuemõisa uue kooli projekti täiendava etapina on 2027. aastaks kavandatud 350 000 eurot kooli sisustuse soetamiseks. Lisaks on 2027. aastaks kavandatud 250 000 eurot Kose Gümnaasiumi küttesüsteemi korrastamiseks.

Oluline osa strateegiaperioodi investeeringutest on suunatud teede ja tänavate taristu arendamisele. Võrreldes 2026. aastaga suureneb teehoiukavas 2027.–2030. aastaks teeremondi investeeringute kavandatud maht 250 000 eurolt 350 000 euroni aastas. Teedevõrgu järjepideva

parendamise eesmärk on tagada olemasoleva taristu säilimine, parandada liiklusohutust ning vähendada suuremahuliste remonttööde edasilükkumisest tulenevat täiendavat kulurisket.

Lisaks on 2028. aastaks kavandatud Koseveski silla rekonstrueerimine summas 100 000 eurot. Silla rekonstrueerimine on oluline olemasoleva teetaristu säilimise ja liiklusohutuse tagamiseks ning täiendab teehoiukavas kavandatud iga-aastaseid investeeringuid.

Investeeringute kavandamisel tuleb arvestada, et nende elluviimine sõltub valla tulubaasi arengust, välisrahastuse ja toetuste kättesaadavusest ning ehitushindade muutumisest. Juhul kui strateegiaperioodil realiseeruvad eelarvestrateegia riskide peatükis kirjeldatud tulude või kulude riskid, vaadatakse investeeringute ajakava ja prioriteedid üle iga-aastase eelarve koostamise käigus.

6. Finantseerimistegevus ja laenukoormuse prognoos

Finantseerimistegevus hõlmab uute laenude võtmist ning olemasolevate laenude teenindamist ja tagasimaksmist. Eelarvestrateegia koostamisel on lähtutud kehtivast finantsraamistikust, sealhulgas kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse (KOFs) § 34 sätestatud netovõlakoormuse piirangutest.

Vastavalt kehtivale regulatsioonile võib kohaliku omavalitsuse netovõlakoormus ulatuda põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude kaheksakordse vaheni, kuid ei tohi ületada sama aruandeaasta põhitegevuse tulude kogusummat (100%). Seadus sätestab KOV-idele täiendava stabiilsuse garantii: kui põhitegevuse tulude ja kulude kaheksakordse vahe jääb madalamaks kui 70% põhitegevuse tuludest, on lubatud netovõlakoormuse ülemmääraks kuni 70% vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest.

Kohustuste võtmine ja rahavoogude juhtimine

Kose valla eelarvestrateegia lähtub olemasolevate kohustuste stabiilsest teenindamisest, kusjuures käesoleva eelarveaasta jooksul seisuga 02.09.2026 pole uusi laene veel võetud ja laenujääk vastab ootustele. Kose-Uuemõisa kooli ehituse ja teiste investeeringute katteks kaasatakse uus pikaajaline laen 2026. aasta lõpus, mis tõstab valla netovõlakoormuse prognoositavalt umbes 48,1%-le.

Kooli ehituse katkematu rahavoo ja suvise valmimise tagamiseks võetakse järgmine pikaajaline laen kohe 2027. aasta jaanuaris. Valla likviidsuse hoidmiseks rakendatakse sellele laenule esimesel aastal põhiosa maksepuhkust ning 10-aastane lineaarne tagasimakseperiood algab 2028. aastal. Strateegiaperioodi jooksul on planeeritud veel täiendava investeerimislaenu kaasamine.

Laenuraha suunatakse eelkõige investeeringute omaosalusse ja kaasfinantseerimisse, kusjuures lõplikud mahud kohandatakse vajadusel vastavalt seadusest tulenevatele piirangutele ja intressiturul toimuvale.

Finantskulude ja intressiriskide analüüs

Eelarve finantskulude (intressikulu) prognoosimisel on rakendatud konservatiivset ja kaalutletud lähenemist, mis tagab valla finantsilise jätkusuutlikkuse ning paindlikkuse edasiste arendusotsuste tegemisel:

1. Olemasolev laenude portfell: Finantskulude arvutamisel on võetud aluseks kehtivad laenulepingud. Kuna olemasoleva laenujäägi kaalutud keskmine intressimäär on

lepinguliselt fikseeritud või kokkulepitud turutasemetel märgatavalt madalam kui 4%, tagab see eelarvele püsiva stabiilsuse.

2. Uued laenukohustused: Uute investeerimislaenude planeerimisel on finantsmudelisse jäetud täiendav puhver, arvestades uute finantseerimistehingute prognoositavaks koguintressiks (baasintress + panga marginaal) kuni 4,0%. Kuna Kose-Uuemõisa kooli 2027. aasta uue laenu põhiosa samal aastal ei vähene, on selle konkreetse laenu intressikulu (ca 94 000 eurot aastas) nii 2027. kui ka 2028. aastal samaväärne.

Tänu olemasoleva portfelli madalale intressitasemele ning uute laenude hajutatusele püsib valla tegelik prognoositav intressikoormus kogu perioodi lõikes turvalises vahemikus (keskmiselt 2,6% – 3,3% kogujäägilt). Mudelisse planeeritud 4%-line uute laenude intressimäär täidab eelarvestrateegias vajaliku riskipuhvri rolli juhaks, kui turu baasintressid peaksid kohustuste võtmise hetkel tõusma.

Netovõlakoormuse dünaamika

Uute investeeringute mõjul ulatub valla netovõlakoormus aastatel 2027–2028 ajutiselt üle 50%-ni põhitegevuse tuludest. Kuna KOFS § 34 lg 4 lubab netovõlakoormusel ulatuda igal juhul vähemalt 70%-ni põhitegevuse tuludest, jääb Kose vald strateegiaperioodi tipp-aastatelgi seadusega lubatud piirmäärade suhtes väga turvalisele ja hallatavale tasemele. Strateegiaperioodi lõpufaasis investeeringute maht stabiliseerub ning aktiivse tagasimaksmise tulemusena on 2030. aastaks planeeritud laenukoormuse kiire vähenemine – ligikaudu 20% võrreldes strateegiaperioodi kõrgeima tasemega.

Omafinantseerimise võimekuse analüüs

Valla pikaajalise finantsstabiilsuse ja laenuteenindamise suutlikkuse hindamisel on keskseks indikaatoriks omafinantseerimise võimekuse näitaja, mis suhestab põhitegevuse tulemi valla iga-aastaste laenukohustuste (põhiosade ja intresside) kogusummaga. Omaavalitsuse finantstervise seisukohalt on kriitiline, et antud suhtarv püsiks väärtusest 1,00 kõrgemal, mis kinnitab, et jooksvad tulud katavad täielikult kohustuste tagasimaksed.

Kose valla finantsmudel is püsib omafinantseerimise võimekuse näitaja kogu strateegiaperioodi vältel turvalises ja stabiilses vahemikus:

- Eelarveaastatel 2025–2026 on näitaja tase vastavalt 1,08 ja 1,07.
- Ehitusperioodi tipp-aastal 2027 langeb näitaja uute kohustuste lisandumisel oma perioodi madalaimale tasemele (1,05). See väärtus tõestab juriidiliselt ja majanduslikult, et ka investeeringute koormuse tipus ületab valla põhitegevuse tulukus jooksvat laenuteeninduse vajadust 5% võrra.
- Perioodil 2028–2030 näitab suhtarv püsivat kasvatustrendi, tõustes 1,07-lt kuni 1,12-ni strateegiaperioodi lõpuks.

Näitaja stabiilne püsivus üle 1,0 piiri ja selle tugevnemine perioodi lõpufaasis kinnitab finantspartneritele ja reitinguagentuuridele, et Kose vald on võimeline uut haridustaristut ja kaasnevat laenukoormust teenindama ilma likviidsusriskideta, säilitades stabiilse finantsilise puhvri.

7. Konsolideeritud eelarvestrateegia

Käesoleva eelarvestrateegia koostamisel on erinevalt varasemast arvestatud ka Kose valla 100% osalusega äriühingu OÜ Kose Vesi finantsprognosidega. Sellest tulenevalt koostatakse käesoleva strateegiaperioodi kohta lisaks Kose valla finantsprognosile ka konsolideeritud finantsvaade, mis hõlmab Kose valda ja tema kontrolli all olevat äriühingut.

OÜ Kose Vesi esitab strateegiaperioodi 2027–2030 kohta oma tegevus- ja finantsprognosid, sealhulgas prognoositavad tulud ja kulud, investeringud ning finantseerimisvajaduse. Saadud andmete põhjal täiendatakse eelarvestrateegia konsolideeritud finantsnäitajaid ning hinnatakse nende mõju valla kui terviku finantspositsioonile ja investeerimisvõimekusele.

Konsolideeritud eelarvestrateegia annab seega terviklikuma ülevaate Kose valla ja tema 100% osalusega äriühingu finantsseisust ning strateegiaperioodil kavandatavatest tegevustest ja investeringutest.

8. Eelarvestrateegia riskid ja määramatused

Valdkondadevahelised eelarveriskid perioodil 2027–2030

Käesoleva eelarvestrateegia koostamisel ei ole mitmete valla eelarvet mõjutavate riiklike otsuste lõplik sisu ja rahaline mõju veel teada. Seetõttu sisaldab perioodi 2027–2030 finantsprognos olulist määramatust eelkõige riigieelarve, kohalikele omavalitsustele eraldatavate toetuste ning riiklikult reguleeritud tööjõukulude osas. Riskide realiseerumisel võib suureneeda valla omafinantseerimise vajadus ning väheneda võimalus kavandatud tegevusi ja investeringuid senises mahus ellu viia.

1. Haridusvaldkonna tööjõukulude kasv ja palgasurve

Käesoleva eelarvestrateegia haridusvaldkonna personalikulude prognoos on koostatud augustis 2026, lähtudes strateegia koostamise ajal kehtivast õpetajate töötasu alammäärast 1970 eurot kuus.

Strateegia koostamise ja volikogu menetlusse andmise ajal toimuvad riigieelarve läbirääkimised, mille raames on Haridus- ja Teadusministeerium esitanud ettepaneku tõsta õpetajate töötasu alammäära alates 2027. aastast 14% võrra ehk tasemeni 2246 eurot kuus. Peaministri avalike seisukohtade kohaselt on hariduse ja kultuuri palgakasv riigieelarve läbirääkimiste üks prioriteete. Kuna Vabariigi Valitsuse lõplikud otsused ning riigipoolse rahastamise täpne jaotus selguvad pärast käesoleva eelarvestrateegia koostamise aega, ei ole võimalik võimalikku täiendavat personalikulu ja selle katteallikat finantsmudelil usaldusväärselt arvesse võtta. Seetõttu on prognoosis lähtutud strateegia koostamise ajal kehtivast töötasu alammäärast ja 0-kasvu baasist.

Juhul kui riiklik õpetajate töötasu alammäär tõuseb ning riigipoolne täiendav rahastus (toetusfond) ei kata sellest tulenevat Kose valla kulu täielikult, suureneb valla omafinantseerimise vajadus.

Selle riskiga kaasnevad otsesed doominoefektid valla eelarvele:

- Lasteaiaõpetajate palga seadusjärgne surve: Vabariigi Valitsuse määrusest tulenevalt on koolieelsete lasteasutuste õpetajate töötasu alammäär otseselt seotud kooliõpetajate töötasu alammääraga (sõltuvalt kvalifikatsioonist 90% või 100%). Kooliõpetajate alammäära tõus

toob Kose vallale kaasa automaatse ja seadusjärgse kohustuse tõsta lasteaiaõpetajate palku. Kuna käesolev mudel toetusfondi kasvu ette ei näe, tuleb see püsikulude kasv katta valla muude põhitegevuse tulude arvelt.

- Reaalpalga langus ja personali voolavus: Kuna mudel eeldab kulude ja toetuste külmutamist 2026. aasta tasemele, tähendab pikaajaline palgakasvu puudumine mudelis reaalpalga langust. See suurendab riski personali voolavuseks ja kvalifitseeritud tööjõu (sh tugispetsialistide) lahkumiseks konkurentsivõimelisema palgatasemega piirkondadesse, seades surve alla haridusteenuse kvaliteedi Kose vallas.

2. Riigieelarve kärpemeetmed ja KOV-ide rahastamine

Riigi tasandil kavandatakse tegevuskulude kärped või muud eelarvepoliitilised otsused võivad mõjutada kohalikele omavalitsustele eraldatavate tasandus- ja toetusfondi vahendite mahtu. Kuna vastavate otsuste lõplik mõju ei ole eelarvestrateegia koostamise ajal teada, on tulude prognoosis lähtutud konservatiivsest 0-kasvu baasist.

Riikliku toetusfondi sihtotstarbelised eraldised, sealhulgas huvihariduse toetus, koolilõuna ja õppevahendite toetus ning kultuurirahastuse vahendid, on strateegiaperioodiks kavandatud käesoleva aasta tasemel. Arvestades üldist tarbijahindade ja teenuste maksumuse kasvu (inflatsioonisurvet), kaasneb toetuste püsimisega senisel tasemel risk valla omaosaluse suurenemiseks nimetatud teenuste rahastamisel ning senise teenuste mahu ja kvaliteedi säilitamisel.

Toetusfondi hoidmine reaalmuutusteta tähendab, et strateegiaperioodil on hallatavad asutused sunnitud kommunaal- ja majandamiskulude (küte, elekter jms) tõusu tingimustes rakendama ranget sisemist kulusäästlikkust, et hoida põhitegevuse tulem seadusega lubatud piirides. Riigipoolse rahastamise vähenemine või kavandatust aeglasem kasv võib suurendada valla omafinantseerimise vajadust ning piirata võimalusi katta olemasolevaid tegevuskulusid ja ellu viia kavandatud investeeringuid.

3. Sotsiaalhoolekande kulude surve

Elanikkonna vananemine ning hooldusreformi pikaajaline mõju suurendavad prognoositavalt valla sotsiaalhoolekande kulusid. Kui riigipoolsed eraldised ei kasva samas tempos teenuste tegeliku vajaduse ja maksumusega, suureneb valla omaosaluse vajadus.

Sotsiaalvaldkonna kulude kasv võib vähendada valla võimalusi rahastada teisi põhitegevuse valdkondi ning kavandatud investeeringuid.

4. Teedehoiu rahastamise ebapiisavus

Juhul kui riikliku teetoetuse maht jääb muutumatuks, kuid teede ehituse ja hoolduse hinnatase jätkab kasvamist, suureneb vajadus katta teedehoiu tegelikust maksumusest suurem osa valla põhitegevuse tuludest. See võib piirata teiste valdkondade tegevuskulude ja investeeringute rahastamise võimalusi.

Riskide realiseerumise mõju

Eespool kirjeldatud riskide realiseerumise korral tuleb valla eelarvet igal eelarveaastal vastavalt muutunud finantsolukorrale korrigeerida. Eelkõige võib tekkida vajadus vaadata üle tegevuskulude maht ja prioriteedid, lükata edasi või vähendada investeeringute mahtu ning leida täiendavaid võimalusi tulude ja kulude tasakaalustamiseks.

Eelarvestrateegia koostamisel on lähtutud põhimõttest, et strateegias kajastatud prognoosid põhinevad koostamise ajal teadaolevatel ja võimalikult usaldusväärsetel andmetel. Sellest

tulenevalt ei ole veel lõpuni kokku lepitud riiklikke meetmeid ja nende võimalikku rahalist mõju prognoosi sisse arvestatud, kuid nende realiseerumisega tuleb arvestada iga-aastase eelarve koostamisel.

9. Kokkuvõte

Käesolev eelarvestrateegia on koostatud kehtivatest õigusaktidest lähtudes ning arvestades neis sätestatud muudatuste mõju järgmistele aastatele.

Käesolevat eelarvestrateegiat vaadeldakse kui baasstsenaariumi. Kuna riigi eelarvepoliitika ja toetusfondi lõplikud mahud aastateks 2027–2030 selguvad alles 2026. aasta sügisel pärast riigieelarve seaduse vastuvõtmist Riigikogus, vaatab volikogu strateegia finantsnäitajad üle ja korrigeerib neid vajadusel 2027. aasta põhieelarve koostamise käigus.

Strateegia aluseks on eeldus, et valla elanikkond jääb strateegiaperioodil stabiilseks ning majanduskeskkond ja valla tulubaas arenevad üldjoontes stabiilselt.

Strateegiaperioodi olulisemad prioriteedid on haridustaristu arendamine, teede ja tänavate taristu järjepidev parendamine ning valla põhitegevuseks vajalike teenuste jätkusuutliku rahastamise tagamine. Olulisemate investeeringutena jätkatakse Kose-Uuemõisa 6-klassilise kooli projekti elluviimist, panustatakse koolitaristusse ning suurendatakse teede ja tänavate investeeringute mahtu.

Eelarvestrateegia koostamisel on arvestatud ka riiklike otsustega seotud finantsriskide ja määramatusega, eelkõige riigipoolse rahastamise, haridusvaldkonna tööjõukulude ning teiste valdkondade kulusurve osas. Käesolevast strateegiast alates on strateegiasse kaasatud ka Kose valla 100% osalusega äriühingu OÜ Kose Vesi finantsprognoosid ning koostatud konsolideeritud finantsvaade.

Käesolev eelarvestrateegia versioon on koostatud volikogu komisjonidele esitamiseks, komisjonide arutelud toimuvad 7. septembril 2026. Arengukava avalik arutelu toimub 2. septembril 2026. Kuna eelarvestrateegia komisjonidele esitatav versioon on koostatud enne arengukava avalikku arutelu, ei kajastu selles versioonis avaliku arutelu käigus esitatud ettepanekud. Avalikul arutelul esitatud asjakohaste ettepanekutega arvestatakse arengukava edasisel menetlemisel ning vajadusel täpsustatakse sellest tulenevalt ka eelarvestrateegiat.

Eelarvestrateegias seatud eesmärgid ja prognoose täpsustatakse igal aastal eelarve koostamise käigus, lähtudes muutunud majandus- ja finantsolukorrast, riiklikest otsustest ning valla tegelikest tuludest ja kuludest.

Määruse eelnõu algataja ja esitaja: Kose Vallavalitsus

Määruse eelnõu seletuskirja koostaja: finantsjuht Merike Lepp